

آشنایی با کتابخانه :

کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد

محمد بنگدار^۱

کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد یکسال پس از تأسیس دانشکده ادبیات در سال ۱۳۳۴ به همت شاد روان دکتر علی اکبر مجیدی فیاض ریاست وقت دانشکده در اتاقی محقر که کتابهای آن بالغ بر چهار صد جلد بود تأسیس شد.

این واحد در سال ۱۳۳۶ با مجموعه‌ای بالغ بر ۱۶۲۱ جلد کتاب و ۶۵۶ جلد مجله تحویل اولین مسئول آن آقای رضا ظریف روحبخش شد.

یکسال بعد (۱۳۳۷) همراه با افزایش دانشجویان به تعداد ۲۲۰ نفر، این کتابخانه با مجموعه‌ای بالغ بر دو هزار جلد به رشد و بالندگی خود ادامه داد تا آنجا که در سال ۱۳۳۸ که تعداد دانشجویان دانشکده به ۵۰۰ نفر رسید، مجموعه منابع و مواد کتابخانه بر شش هزار جلد افزون گردید.

در سال ۱۳۴۱ با اندیشه بنای ساختمان جدید، کتابخانه بطور موقت به ساختمان قدیمی امور اداری دانشکده انتقال یافت، این محل شامل دو اتاق کوچک و بزرگ بود که به ترتیب به عنوان مخزن و سالن مطالعه استفاده می‌شد. در این زمان آقای محمد قهرمان مترجم و شاعر خراسان به سرپرستی کتابخانه منصوب شد و با همکاری خانم فلاح، نسبت به طبقه بندی منابع و کتب موجود در آن اقدام گردید. بدین شکل ثبت «قرآن کریم» به عنوان اولین کتاب در دفتر عمومی کتابخانه به این مجموعه زینت بخشید.

در شهریور ۱۳۴۲ ساختمان جدید کتابخانه در دو طبقه واقع در ضلع شرقی دانشکده افتتاح شد. طبقه اول ساختمان به سالن ورزش و اطاق نقشه کشی و طبقه دوم آن مجهز به قرائت خانه‌ای با گنجایش یکصد صندلی و یک مخزن دو طبقه با ظرفیت بیست و پنج هزار جلد کتاب و چند اتاق مخصوص کارکنان اختصاص یافت.

توسعه و رونق روز افزون کتابخانه، شاد روان دکتر علی شریعتی را بر آن داشت که در کتاب راهنمای خراسان (منتشر شده در سال ۱۳۴۵) به این مهم اشاره کند. «کتابخانه دانشکده ادبیات... با

۱- کتابدار کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد

عمر کمی که دارد از نظر ارزش معنوی در مشهد اهمیت دارد...»

تا این زمان در حالی که کتابخانه به تدریج غنی و گسترده‌تر می‌شد تنها دارای ۱۵ جلد نسخه خطی بود، لیکن در سال ۱۳۴۹ با خریداری منابع و کتب کتابخانه‌های شخصی استاد محمود فرخ خراسانی مشتمل بر چند هزار جلد به همراه نسخ خطی و چاپی قابل ملاحظه و نیز کتابخانه شادروان مرحوم دکتر فیاض، گنجینه‌ای ارزشمند و پر رونق را تشکیل داد. بنابر مستندات کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی ضمن اینکه غالباً مواد و منابع اولیه را از طریق کتابفروشهای معتبری چون، مولوی و شیخ هادی رازی که از پر سابقه‌ترین مراجع فروش کتاب در ایران بودند تهیه و تدارک مینمود، در گستره حیات خود همواره مورد لطف و تققد مؤسسات و اشخاص خیر بوده و هست که از آن جمله: دانشگاه تهران، مرحوم محمود فرخ، آقای گلشن آزادی، دکتر لطف‌الله مفخم‌پایان، آیت‌الله شهرستانی، کامیسیون ملی یونسکو که با پیشکشی و ارائه تعداد کثیری کتابهای ارزشمند و نفیس نقش برجسته‌ای در تکوین مجموعه اولیه آن داشته‌اند، همچنین اهداکنندگانی چون، مرحوم دکتر محمود رامیار (بخشی از کتابخانه شخصی)، دکتر حسین خدیو جم (نسخ خطی و دوره‌هایی از مجله ارمنان)، آقای سیاوش پرواز قاضی دادگستری (تعداد ۱۱۱۱ جلد مجموعه نفیس در موضوع شعر معاصر بنام «مجموعه هزار جلدی شعر معاصر» و اخیراً استاد فرزانه شادروان مرحوم دکتر غلام حسین یوسفی و مرحوم احمد گلچین معانی شاعر و محقق معاصر (بخشی از کتابخانه شخصی) بر شکوه و عظمت معنوی کتابخانه افزوده‌اند. در شهریور ۱۳۵۰ با درگذشت شادروان دکتر علی اکبر فیاض کتابخانه به نام آن مرحوم مزین و تابلو سنگی «کتابخانه فیاض» بر طرف راست در ورودی کتابخانه نصب گردید.

با تغییرات تدریجی که از سالهای متمادی در ساختمان کتابخانه صورت گرفته در حال حاضر مجموع مساحت بنا و تأسیسات آن بالغ بر ۱۵۲۳ متر مربع است که ۵۱۱ متر مربع آن به سالنهای مطالعه اختصاص دارد و کتابخانه شامل بخشهای: سفارشات داخلی و خارجی، خدمات فنی، نسخ خطی، مرجع، رسالات و مجلات و امانت است.

در بخش نسخ خطی حدود ۵۰۰ جلد کتاب نگهداری میشود که توسط استاد محترم جناب آقای دکتر محمود یزدی مطلق (فاضل) در سال ۱۳۵۴ فهرست آن تألیف و انتشار یافته است.

بخش مرجع مشتمل بر بخشهای کتب و پایان نامه‌های فارغ‌التحصیلان و مجلات فارسی و لاتین و بخش امانت با فضاهای متعدد مخزن و دو سالن مطالعه برای تمامی دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری بصورت قفسه باز و به دلیل امکانات محدود در بخش امانت فقط برای دوره کارشناسی

بصورت قفسه بسته اداره میشود. لازم به ذکر است جهت گسترش ارائه خدمات و اداره امور تمامی بخشهای کتابخانه به صورت قفسه باز با استفاده از رایانه اقدامات و تمهیداتی صورت گرفته که بزودی به نتیجه خواهد رسید.

تعداد کل کتابهای کتابخانه بر اساس آخرین شماره ثبت دفتری آن حدود ۱۰۹۰۱۹ جلد مشتمل بر تعداد تقریبی ۶۰۰۰۰ جلد کتاب فارسی، ۱۶۰۰۰ جلد عربی، ۲۵۰۰۰ جلد لاتین و ۴۰۱۹ جلد متفرقه و نیز تعداد ۴۰۰۰ جلد مجلات فارسی و لاتین و ۵۴۱ جلد نسخ خطی است که تعدادی اهدایی و بقیه به تدریج با بودجه دانشکده خریداری شده است. این مجموعه به زبانهای فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسه، روسی، آلمانی، لاتین، ترکی، کردی و... است و غالباً در موضوعات تخصصی مربوط به گروههای آموزشی دانشکده میباشد، مجموعه کتابخانه به شیوه کتابخانه کنگره طبقه بندی و نظام یافته و البته تعدادی نیز در نوبت کاتالوک و فهرست شدن قرار دارد که به همراه کتب تازه به ترتیب الفبایی در قفسه های مخصوصی قرار داده میشود.

در حال حاضر کتابخانه با تعداد ۱۸ نفر کارشناس و کتابدار و ۳ نفر خدمتگذار اداره میشود. از آغاز تأسیس تاکنون رؤسا و سرپرستان رسمی آن به شرح زیر بوده اند:

۱- آقای رضا ظریف روحبخش لیسانس زبان و ادبیات فارسی سال ۱۳۳۶

۲- آقای هوشنگ هنرور فوق لیسانس زبان انگلیسی

۳- آقای دکتر جواد حدیدی استاد گروه زبان و ادبیات فرانسه سال ۱۳۴۳

۴- آقای محمد قهرمان لیسانس حقوق (شاعر و پژوهشگر) سال ۱۳۴۵

۵- آقای دکتر عباس سعیدی رضوانی استاد گروه جغرافیا سال ۱۳۵۴

۶- آقای دکتر مهدی مشکوة الدینی استاد گروه زبانشناسی سال ۱۳۶۱

۷- آقای دکتر حسین رزمجو دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی سال ۱۳۶۷

۸- آقای دکتر جعفر جوان دانشیار گروه جغرافیا سال ۱۳۶۷

۹- آقای دکتر ابراهیم شکورزاده بلوری استاد گروه زبان و ادبیات فرانسه سال ۱۳۷۰

۱۰- آقای دکتر نادر جهانگیری استاد گروه زبانشناسی سال ۱۳۷۳

۱۱- آقای دکتر سید حسن مطیعی لنگرودی استاد گروه جغرافیا و معاون پژوهشی سال ۱۳۷۸

تاکنون.

مجموع اعضا، کتابخانه شامل هیأت علمی، دانشجویان روزانه و شبانه در مقاطع کارشناسی،

کارشناسی ارشد و دکترا تعداد ۲۵۰۰ نفر است که با توجه به کل دانشجویان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی به تعداد ۳۰۵۸ نفر به تفکیک اعضای هیأت علمی ۱۷ نفر، دوره کارشناسی ۵۳۳ نفر، کارشناسی ارشد ۴۰ نفر و دکترا ۱۰ نفر روزانه به کتابخانه مراجعه می نمایند.

میانگین مراجعان روزانه ۲۵۰ نفر مرد و ۲۵۰ نفر زن است که حدود ۱۰۰۰ جلد کتاب را مورد مطالعه و استفاده قرار می دهند یا به امانت می گیرند. علاوه بر اساتید و پژوهشگران، کارمندان و دانشجویان، کتابخانه همواره پذیرای دیگر مراجعان از دانشگاه ها و مراکز علمی و مؤسسات مختلف دیگر نیز هست.

کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی به منظور بازیابی سریعتر و توسعه راهکارهای دسترسی به منابع اطلاعات کتابشناختی مجموعه کتب و مواد تمامی کتابخانه های دانشگاه فردوسی، همگام با روند تجهیز دیگر واحدهای دانشگاه به رایانه، اقدام به تهیه ۷ دستگاه رایانه و نرم افزارهای مربوط کرده است تا علاوه بر رایانه ای کردن منابع خود، با برقراری ارتباط با شبکه اینترنت امکان ارائه خدمات رایانه ای رایگان برای اعضا را فراهم آورده است. کتابخانه در یکی از ماههای باقیمانده از سال ۱۳۸۰ به ساختمان جدید دانشکده ادبیات واقع در پردیس دانشگاه فردوسی منتقل خواهد شد.

منابع و مآخذ

۱. مجله مشکوة، بنیاد پژوهشهای اسلامی، آستان قدس رضوی، ش ۴۷، تابستان ۱۳۷۴، ص ۱۴۹-۱۴۵
۲. رک. دفتر ثبت کتابخانه دانشکده
۳. مجله مشکوة، ص ۱۴۹-۱۴۵.
۴. گفتگوی مستقیم با آقایان: عبدالمجید سیفی و سید محمود صداقت کلانتری، تابستان ۱۳۷۹.
۵. همان منبع.
۸. گفتگوی مستقیم با خانم صدیقه پورده، تابستان ۱۳۷۹